

Fritidshus i oisolerat timmer

I slutet av 60-talet kom min familj över en obebyggd tomt på nordöstra Öland till ett överkomligt pris. Med tre barn i 10–15 årsåldern och bara en löneindragare i familjen just då var familjeekonomin nätt och jämnt balanserad. För att välja hus till det blivande sommarstället besökte vi ett utställningsområde för fritidshus i Stockholms utkant.

Av Bengt Ager

Där fanns bland alla regelvägghus ett maskinellt tillverkat knuttimmerhus som snabbt blev vår favorit. Vi fångades främst av den varma, rustika interiören präglad av den kärnfulla furans rödtoning, de grova åsstockarna och de spröjsade fönstren. Som skogsman fäste jag mig särskilt vid den senvuxna, kärnrika furans kvalitet med tanke på hållbarheten och underhållsbehovet.

Först en variant med tunn vägg...

Hustillverkaren erbjöd ett flertal varianter i storlek och tre, fem eller sju tums väggjocklek. Vi valde ett hus med 28 kvm boyta. Det svåra valet blev sedan tre

eller fem tum i väggarna. Med tanke på ekonomin och att vi ju var helt inriktade på sommarvistelse borde väl tre tum räcka, tyckte vi. På Öland, med sina fina somrar. Så blev det.

Var själv med och satte upp huset, tillsammans med två gamla snickare från orten. På en vecka blev huset klart för inflyttning. Utvändigt laserade vi med ett brunt färgpigment. Inomhus fick väggarna vara "naturella". En enkel och till stor del självbyggd lillstuga med två sovplatser blev komplement.

Huset kom att infria alla våra förväntningar vad gäller mysighet, lätthet att underhålla, fröjd för ögat med mera. Den nackdel som

ganska snart kröp fram var att stugan under den flitigt lysande Ölandssolen ofta blev hemskt varm mot kvällen, särskilt den mot söder och väster exponerade storstugan. Däremot håller sig sovrummet, som ligger i stugans nordöstra hörna, relativt svalt. Vi fann också att stugan under kalla vår- och försommarnätter blev rejält utkyld fram på morgonen. I och för sig lätt avhjälpt med ett duntäcke eller en elradiator som kan ställas hos den lättfrusne – men ändå.

...och sedan en variant med tjock vägg

På nittioalet tog vi ned ett hundra år gammalt sex tums timmerhus från Dalarna och satte upp på vår Öland-

stomt. Vi märkte då en påtaglig skillnad gentemot tretumshuset. Det gamla sextumshuset var betydligt svalare på kvällarna och mindre utkyld på morgnarna. Med detta facit i hand ångrar jag naturligtvis att vi inte skaffade fram de extra tusenlapparna som behövdes för femtumshuset.

Innerväggarna har blivit mörkare, vilket i våra ögon bara gjort dem skönare. När det gäller ytterväggarnas vård har vi under de trettioåren hunnit pröva modets växlingar när det gäller medel för träskyddet.

Exempelvis föll vi i början av 80-talet för en nylanse-rad typ av plastfärg som vi trodde skulle ge en mot fukt skyddande hinna. Men den ▶

En typisk handtimrad stuga i lite äldre stil utförd i sextums timmer sågad ur riktigt grov stock, lagd rot-topp-rot.

- angrepp på en särskilt utsatt del av huset. Till slut fastnade vi för en form av tjärolja med linolja och terpentin. Den ger väggen en varm lyster och väggen själv tycks trivas med den. Och de släthyvlade och lättstrukna väggarna har hållit sig friska sedan dess. Vi använder tjäroljan på det gamla handtimrade huset också.

Året runt med sextums vägg

Under nittiotalet har jag fått ytterligare en erfarenhet av fritidshus i timmer. Min sonfamilj bodde under fem år söder om Trysil/Sälen i ett sextums handtimrat hus utan extra väggisolering.

Det var en ca 60 kvm stuga på en liten gård i ett fint sydvästläge skyddad mot nord vinden. Huvudvärmekällan en braskamin med god kapacitet. Skön elburen golvvärme i badrummet. I sovrummen ett par elradiatorer som sällan behövde användas – egentligen bara i småbarnens sovrum på ”ettan” under vintern.

Vid täta veckolånga besök under alla årstider fick jag möjligheten att uppleva det solida timmerhusets plusvärden i värmehushållning och inomhusklimat. Redan i februari kunde det under dagar med sol räcka med en ordentlig morgonbrasa i kaminen som enda eldningsinsats. Den av solen uppvärmda sydvästväggen på husets långsida bidrog sedan till att rumsvärmen i storstugan höll sig på tillräcklig nivå ända till det blev läggdags vid halvelvåtiden. Att min nattuggla till son sedan oftast behövde en sen kvällsbrasa under den kalla årstiden, för att innetemperaturen skulle vara angenäm även under de första småtimmarna, är en annan sak.

Huset med sextums väggen, där författaren upplevde alla årstider.

Sommartid upplevde jag aldrig att inomhustemperaturen var obehagligt hög. Även under värmeböljor var huset relativt svalt ända fram till sena eftermiddagen och det gick sedan att ventiler bort den mesta över-skottsvärmen kvällstid med bara öppna fönster.

Med dessa personliga erfarenheter av fritidshus i timmer och det jag lärt mig under de senaste årens engagemang i utveckling av timmerhusbranschen kan jag som lekman – med vissa nyvunna fackkunskaper – ge följande tips till spekulanter på fritidshus.

Mina personliga tips

Den som vill ha ett hus som (utan klimatanläggning) är relativt svalt under varma sommardagar och som samtidigt är någotsånär lätt att hålla värmen i vid vintervistelse bör välja timmerhus med minst 5 tums väggjocklek, vilket i hyvlats skick motsvarar ca 12 cm.

Helst skall man nog välja 5 1/2–6 tum, vilket alltså motsvarar 13–14,5 cm – särskilt i landets nordligare del. Har man satsat på ett välgjort, tätt sextumshus har man också fått ett fritidshus som man med hygglig värmeekonomi kan nyttja för åretruntboende den dag det blir aktuellt, åtminstone i landets sydliga och mellersta

delar. För att snabbt få upp värmen vid ankomsten till ett kallt och rått hus med den väggjockleken bör man ha en vedkamin eller annan värmekälla med ganska hög effekt.

Handtimrat eller maskin gjort? Det är en kostnads- och smakfråga. Det maskinellt tillverkade huset kostar normalt mindre än det handtillverkade. Vad angår produktions- och driftskostnad gäller generellt att fritidshus i timmer är klart konkurrenskraftiga gentemot olika typer av regelvägghus. Ett maskinellt tillverkat hus kan t o m vara billigare.

De flesta timmerhusproducenter i Sverige som tillverkar maskinellt har hittills haft 4–5 tum som vanligaste dimensioner för fritidshus. Men allt flera kan erbjuda grövre dimensioner. Möjligheten att välja mellan en solid stock och en stock som limmats – vanligtvis med kärnveden utåt – finns numera också. Den limmade väggstocken med utåtriktad kärnved är dyrare än den ”solida” stocken som sågats, frästs och hyvlats fram ur en enda timmerstock.

För merkostnaden får man en hundra procentigt garanterad formstabilitet, högre rötbeständighet och mycket låg benägenhet för sprickbildning. Samtidigt har

den solida stocken med rätt underhåll klart godkända egenskaper i alla nämnda avseenden.

Den som föredrar handtimrade hus köper tradition, hantverk och en – i många personers ögon – mera levande vägg. Praktiskt taget alla som handtimrar är inkörda på 5 1/2–6 tums timmer, som för dem hitintills är den allra vanligaste dimensionen. Därför behöver inte merkostnaden gentemot det maskinellt tillverkade huset bli särskilt stor.

Utseendemässigt finns ytterligare ett alternativ. De som tycker att den kärnrika brunrödvarma furan blir för mörk när den åldras kan välja gran som är ljusare och behåller sin ljushet bättre. Lasering bidrar till att bevara ljusheten.

Under mitt sjuttioåriga liv har jag hunnit uppleva en stor variation i boende. Allra bäst har jag trivts och mått i timmerhus. Med ett förflutet inom skogsforskning och träförädling känner jag det som både meningsfullt och privilegierat att få ägna en del av pensionärs-tillvaron åt modernisering och vidare utveckling av timmerhusbranschen, så att flera kan få tillgång till den form av livskvalitet som boende i timmerhus medför och att vi förädlar mer av vår fina trä-